Toespraak partijvoorzitter Van Velzen op de partijraad van 1.4 en 15 juli 1989 in 't Spant te Bussum

Deze extra partijraad is een gevolg van de versnelling die wij hebben aangebracht in het oorspronkelijk geplande schema vanwege de door de VVD veroorzaakte kabinetscrisis.

Dames en heren.

Verantwoord voortbouwen heet het nieuwe verkiezingsprogram dat wij op deze partijraad behandelen en vaststellen. Na het programma "Uitzicht" van 1986 stellen we opnieuw concreet de koers van het CDA voor de komende jaren vast. We kunnen constateren dat onze ideeën met betrekking tot de verantwoordelijke samenleving in dit program weer concreter zijn uitgewerkt dan in "Uitzicht". In de afgelopen jaren is door de partij veel tijd en energie geinvesteerd in het uitdiepen van de koers van de partij. Ik noem hier de partij-politieke discussies en de thema-conferenties. De basis van de partij is nauw betrokken geweest bij de koersbepaling. Dat geeft ons nieuwe program een breed draagvlak zoals ook blijkt uit de instemming met de hoofdlijn van dit program uit de amendering door de kamerkringen. Het betekent ook dat het experiment om op deze wijze een partijprogram te ontwikkelen geslaagd is. Waarom verantwoord voortbouwen? Ik wil dat aan de hand van het nieuwe programma illustreren.

Ten eerste de rol van de overheid en de prioriteit voor bestuurlijke vernieuwing is door het CDA vanaf het begin van de jaren 80 onderstreept. Het gaat om een heroriëntatie op de rol van de overheid. Enerzijds om principiële redenen: rol van de overheid was te ver doorgeschoten in de samenleving ten koste van ruimte voor burgers en hun maatschappelijke organisaties. Anderzijds als gevolg hiervan ontwikkelde de Rijksuitgavenguote zich pijlsnel en ontstond een woud aan overheidsvoorzieningen die weer lelden tot een afbrokkeling van persoonlijke verantwoordelijkheid. Wij constateren dat sinds een aantal jaren een keer ten goede is ontstaan. De collectieve lastendruk, de Rijksuitgavenquote en het financieringstekort lopen terug; de afslankingsdoelstelling van de Rijksoverheid wordt door het kabinet in 1990 nagenoeg gehaald. Het proces van verzelfstandiging van Rijksdiensten (o.a. PTT) en de privatisering zijn op gang gekomen en een aantal subsidies van het Rijk zijn beperkt of

afgeschaft (de WIR). Deze heroriëntatie op de rol van de overheid is nog niet voorbij . Ook ons nieuwe verkiezingsprogram pleit voor een sobere overheid.
Het hoofdstuk over sociaal economische beleid verwoordt dit in artikel 3.1 en 3.1.1. treffend.
De groei van de collectieve uitgaven dient tenminste

achter te blijven bij de groei van het Nationaal Inkomen;

veilig stellen van wezenlijke overheidstaken (kerntaken) ;

blijvende nadruk op vermaatschappelijking en privatisering van overheidstaken;

uitgaande van een reële groei van 2,5% wordt het financieringstekort met tenminste 0,5% per jaar teruggebracht.

In de andere hoofdstukken van het program komt dit ook tot uiting in het beschrijven van de kerntaken van de overheid. Er begint een sobere maar een effectievere overheid te ontstaan. Op dat begin moeten we nu voortbouwen. Verantwoord Voortbouwen.
Een sobere overheid en een toetsing op kerntaken vraagt ook een doordenking van de wijze van overheidsoptreden. Verantwoord voortbouwen legt vooral het accent op een anders functionerende overheid. Dat betekent in het ene geval dat de overheid juist actief optreedt. Ik noem bijvoorbeeld de beschermwaardigheid van het leven, het milieu, de handhaving van de rechtstaat of het schild voor de zwakke zijn. Anderzijds betekent dat een overheid die meer ruimte schept voor de burgers en hun maatschappelijke organisaties. Iedere keer opnieuw moeten we ons bij de aanpak van een probleem de vraag stellen of iets een overheidstaak is, wat het affect
daarvan Is op de samenleving indien de overheid het probleem gaat oplossen; wat hiervan het kostenaspect is. De anders functionerende overheid wordt in ons programma ook bevorderd doordat we niet alleen streven naar decentralisatie van taken en verantwoordelijkheden, maar ook waar nodig op internationaal niveau bij de EG taken en verantwoordelijkheden leggen. Daarnaast is er natuurlijk aandacht voor privatisering en de vermaatschappelijking als twee andere methoden om taken te spreiden in de samenleving. Bovendien heeft ons verkiezingsprogram ook aandacht voor doelmatige dienstverlening door de overheid, het kritisch bezien van de subsidies. Als resultante van het proces van heroriëntatie een verdere beperking van de omvang van de Rijksdienst mogelijk. De consequentie van deze benadering is, dat bij de opstelling van het

verkiezingsprogram bewust vermeden is het opstellen van allerlei wensenlijstjes.
Ook dat geldt voor ons vandaag. Het gaat niet om het opstellen van wensenlijstjes wat de overheid allemaal zou moeten doen, maar heel kritisch overwegen of iets tot de taak van de overheid behoort. Zo ja, of er dan geen heroverweging plaats moet vinden van andere overheidstaken. Immers het opvoeren van wenslijstjes leidt automatisch tot de vraag waar dan bezuinigingen moeten plaatsvinden in de andere overheidssectoren. Slechts op deze wijze kunnen we werken binnen de randvoorwaarden zoals we die in ons verkiezingsprogram hebben gesteld. Namelijk het terugdringen van het financieringstekort van de overheid.
Een tweede punt. Voor het CDA staat vanuit de evangelische opdracht de menselijke persoon centraal. De mens in relatie tot zijn Schepper en tot zijn naaste. Een mens geroepen tot verantwoordelijkheid voor anderen en voor de Schepping.
Om dit verantwoordelijk in gemeenschap goed te kunnen dragen zijn zaken als identiteit en pluriformiteit voor het CDA erg wezenlijk. In ons verkiezingsprogram is dat herkenbaar. Als het bijvoorbeeld gaat over onderwijs, welzijn en cultuur, de gezondheidszorg maar ook in een hoofdstuk over ontwikkelingssamenwerking. In een pluriforme samenleving past een pluriform onderwijssysteem. Het CDA is voor handhaving van het systeem van openbaar en bijzonder onderwijs. Dat betekent dat het openbaar karakter van de openbare school niet verloren mag gaan. Het betekent evenzeer dat er een gelijkberechtiging én -behandeling moet zijn van het openbaar en bijzonder onderwijs. In de afgelopen tijd hebben sommige provincies bij het sluiten van basisscholen criteria gehanteerd waardoor voorrang is gegeven aan het sluiten van scholen van het bijzonder onderwijs boven openbaar onderwijs. Deze ongelijke behandeling wijzen wij af. We kunnen daarom niet aanvaarden dat de laatste school in teder dorp een openbare zal zijn.
De Grondwet geeft hier geen aanleiding toe. Ook waar provincies extra kortingen toepassen op levensbeschouwelijk gebonden sociaal-cultureel en maatschappelijk werk is waakzaamheid geboden. Als het gaat om het belang van eigen identiteit en pluriformiteit is ook ons omroepbestel aan de
uide. wij hebben als CDA steeds onverkort gekozen voor een publiek bestel. Dat is geen toevallige keuze. Juist in een tijd waar commercie meer en meer bezit neemt van de

samenleving zijn identiteitsgebonden omroepen een groot goed. Daarom houden we in het verkiezingsprogram het publiek bestel onverkort hoog en staan daar ook vierkant achter. Ik roep u nu al op om aan dit principe geen afbreuk te doen. In zo'n publiek bestel kan het grondrecht van de burgers op pluriforme meningsuiting en een zo breed mogelijke meningsvorming goed gerealiseerd worden. Daarbij is dan ook sprake van een pluriform aanbod van programma, van waaruit gekozen kan worden. Dit laat onverlet dat er thans ontwikkelingen zijn zowel op het gebied van de commercie als in Europa. Er is een Europese Conventie van de Raad van Europa over het grensoverschreidend televisieverkeer in ontwikkeling en tevens een Europese richtlijn op dit gebied. Ons verkiezingsprogram speelt daar ook op in. De mogelijkheid wordt geboden de Mediawet zodanig aan te pakken dat artikel 66 van de Mediawet kan worden gewijzigd, waardoor de Ster flink kan worden uitgebreid.
Vervolgens is door het Dagelijks Bestuur nog een amendement D136 voorgesteld aan de hand waarvan er ook op kan worden toegezien dat geen Nederlandse reclameguldens via de kabel wegstroomt naar het buitenland.
De bedoeling hiervan moge duidelijk zijn. Op deze wijze worden de publieke omroepen versterkt zodat ze de concurrentie met het buitenland aankunnen. Mocht in Brussel

richtlijn komen die buitenlandse zenders ook de mogelijkheid geeft hun uitzendingen op Nederland te concentreren dan zullen we uiteraard als democraten met Brussel om de tafel gaan zitten om te zien wat deze ontwikkeling betekent voor het Nederlands bestel. Maar het is helder dat het hier dan gaat om echte buitenlandse zenders. Voor ons is het hier van belang dat we niet hoeven vooruit te lopen op allerlei technische mogelijkheden die er wellicht in de toekomst zouden kunnen zijn. Bovendien gaat het erom dat da overheid zich richt op zijn kerntaken en dat betekent in dit geval het zorgen dat het publiek bestel in staat is een pluriform en aantrekkelijk programma te kunnen bieden. Daarom zijn de amendementen van Den Haag voorbarig en dienen ze ook te worden ontraden.
Respect voor het menselijk leven in alle fasen staat ook in dit program centraal. Nieuwe medische technieken, genetische experimenten, verschillende vormen van levensbeëindiging, ze zijn voor ons aan ethische principes gebonden. Daarvoor mag ook verwezen worden naar de euthanasie-paragraaf en het artikel over de kunstmatige

bevruchting.
Mede op grond van nieuwe medische ontwikkelingen op het terrein van de abortus en op grond van de internationale discussie is een amendement van het CDA door het Dagelijks Bestuur overgenomen om de huidige abortuswetgeving in de praktijk te evalueren. Ook is een artikel opgenomen met betrekking tot het toepassen van gen-therapie. De paragraaf
in ons verkiezingsprogram over de wettelijke regeling op de orgaantransplantatie is bitter hard nodig. Het schokkende relaas over handel in nieren bewijst dat.
Ten derde.
Ons verkiezingsprogram wordt gekenmerkt door processen die moeten lelden tot vergroting van medeverantwoordelijkheid. Voorbeelden hiervan zijn de convenanten, het globaliseren van wetgeving waardoor meer ruimte komt voor maatschappelijke organisaties; het budgetsysteem waardoor eigen verantwoordelijkheidsbeleving wordt vergroot.
Daarnaast zijn prikkels ingebouwd, bijvoorbeeld premie-differentiaties waardoor een stimulans wordt gegeven om mede-verantwoordelijkheid te dragen, bijvoorbeeld bij de wet op de arbeidsongeschiktheid. Veel aandacht wordt besteed aan het vergroten van de zeggenschap van de burger en het vergroten van de mede-verantwoordelijkheid van de burger. Voorbeelden hiervan zijn de vergroting van de verantwoordelijkheden van ondernemingsraad met betrekking tot milieu en werkloosheidsbestrijding; de vergroting van de invloed van patiëntenorganisaties; de invloed van de burgers op de beheers-en bestuursorganen in de gezondheidszorg; de invloed van huurders op hun woningbouwcoörperaties.
Ook is er aandacht besteed aan vergroting van de zelfregulering. Voorbeelden hiervan zijn de ethische commissies in ziekenhuizen; de visitatiescommissies met betrekking tot de beoordeling van kwaliteit van
universiteiten; het afspreken van codes onder beroepsoefenaars met betrekking tot wetenschappelijk onderzoek op het gebied van genetische manipulatie. Het afleggen van verantwoording door maatschappelijke organisaties aan burgers is ook een belangrijk punt in het verkiezingsprogram. Het doel hiervan is dat deze processen van vergroting van mede-verantwoordelijkheid ertoe leiden dat de oriëntatie van de burger

verandert. De overheid dient niet altijd als eerste of de enige probleemoplosser te worden gezien. De solidariteit in de samenleving dient niet alleen via het betalen van belastingen te worden georganiseerd. We moeten mensen stimuleren dichter in zijn of haar omgeving mede-verantwoordelijkheid te dragen voor oplossingen van maatschappelijke problemen en zich in te zetten voor dienstverlening aan de samenleving. De ruim 5 miljoen vrijwilligers verdienen onze hulp en een beleid dat deze maatschappelijke inzet stimuleert. Het overlaten van taken aan maatschappelijke organisaties leidt ertoe dat in het verkiezingsprogram terughoudendheid wordt betracht met betrekking tot het aangeven wat deze maatschappelijke organisaties moeten doen. Dit behoort immers tot hun eigen verantwoordelijkheid. Ook de PvdA moet hier kennelijk aan wennen. Mevrouw Sint noemde vorige week de benadering van het CDA inzake de werkloosheidsbestrijding lafhartig. Afgezien van de toonhoogte kun je toch de vraag stellen of mevrouw Sint goed heeft begrepen wat het betekent als je met haar eigen woorden, gedeelde verantwoordelijkheid in de
praktijk brengt. Lafhartig duidt op gebrek aan moed en gebrek aan ijver. De vraag is of er gebrek aan ijver is nu Nederland op het ogenblik met een groei van 120.000 banen per jaar tot de absolute toppers op dit gebied behoort in Europa. Zeker als je het vergelijkt met de dramatische ontwikkeling van de werkloosheid aan het begin van de jaren 80? Het is immers een bewijs van moed aan de werkgevers-en werknemersorganisaties en het bedrijfsleven de ruimte te bieden om met behulp van gunstige voorwaarden geschapen door de Rijksoverheid, kansen te bieden voor het scheppen van werk. Banen schep je niet op papier. Banen schep ja in de werkelijkheid en de PvdA kijkt toch weer nostalgisch naar de door de overheid te scheppen banenplannen die wel 150.000 gulden per arbeidsplaats kosten maar niet echt structureel zijn. Wij willen geen banen op papier maar 150.000 arbeidsplaatsen In de praktijk.
En het CDA heeft door het kabinetsbeleid de gunstige voorwaarden geschapen. In 1986 gaf het Rijk nog zo'n circa 500 miljoen incidenteel uit voor werkloosheidbestrijding. Halverwege 1990 zal dit bedrag zijn oplopen tot 1,9 miljard structureel. Waar het nu om gaat is om dat geld, samen met de ruim 4 miljard die het bedrijfsleven uitgeeft voor scholing, gezamenlijk in te zetten voor werkervaringsplaatsen, aan meer scholing in het bedrijfsleven en aan meer scholing voor langdurig werklozen waaronder etnische

minderheden. Daarvoor moet je convenanten
afsluiten met het bedrijfsleven, met onderwijsinstelling, dat is ook de lijn die gekozen is in ons verkiezingsprogram, maar het is dan ook te betreuren dat het instrument met behulp waarvan dit kon geschieden, namelijk de zogenaamde triparticering van de arbeidsvoorziening, zowel door de VVD als de PvdA een lange tijd in de Tweede Kamer is geblokkeerd. Het had te maken met het feit dat beide partijen toch een grote greep wensen te hebben op de arbeidsvoorziening, zeer tegen de zin in van werkgevers en werknemersorganisaties.
Spreken over concensus en gedeelde maatschappelijke verantwoordelijkheid is nog niet hetzelfde als het geven van vertrouwen aan deze organisaties; dat vraagt politieke moed.
Een vierde punt betreft de duurzame ontwikkeling.
De discussie over duurzame ontwikkeling is voor het CDA heel belangrijk. Wij willen immers rentmeester zijn. Daarom heeft het CDA actief aan de milieu-discussie deelgenomen, wij zijn de enige tijd die uitgebreid in de afgelopen tijd heeft gediscussieerd over het milieu. Onder leiding van onze minister-president is er een Nationaal Milieu Beleidsplan gekomen. Daarmee horen wij in Europa tot de weinige landen die een integraal en samenhangend milieu beleidsplan hebben vervaardigd. Ook zijn initiatieven gekomen vanuit onze minister-president om wereldwijd het milieu aan te pakken onder leiding van Braks zijn er ook goede nota's verschenen

over het landbouwbeleid en het natuur en landschapsbeheer.
In ons verkiezingsprogram is het milieu een vierde hoofddoelstelling geworden. In alle hoofdstukken van het verkiezingsprogram is de aandacht voor het milieu terug te vinden. Het blijkt ook dat de partij dit van groot belang acht. Het schijnt op het ogenblik mode te zijn dat partijen tegen elkaar opbieden hoeveel geld ze willen uitgeven voor het milieu. Toch is het niet zo dat de hoeveelheid geld de eerste bepalende factor is of ons milieu goed zal worden aangepakt. Dat is vooral een zaak van het maken van goede plannen. Voor die plannen heb je een bestuurlijk draagvlak en instrumentarium nodig. Een draagvlak in de samenleving, is er nieuwe technologie en onderzoek nodig en in heel veel gevallen internationale samenwerking.

Waar het om gaat is dat de oplossingsrichting op het gebied van aanpakken van milieuverontreiniging door onze eigen bestuurs- en volksvertegenwoordiging worden aanvaard en dat zij in de komende jaren met kracht en voortvarendheid zullen werken aan de uitwerking van deze oplossingsrichtingen. Niemand weet op het ogenblik wat er technologisch allemaal mogelijk zal zijn in de komende 10 a 15 jaar.
We zullen de kracht dan ook niet moeten zoeken in het precies aangeven van tijdpaden en dergelijke. We zullen de kracht vooral moeten zoeken in het aangeven waar we uit willen komen. Daarom heeft het Dagelijks Bestuur gelet op de reacties vanuit de kamerkringen een aantal aanpassingen voorgesteld in het ontwerp-verkiezingsprogramma. Deze hebben
betrekking op een versnelde aanpak van de CO-2 en van de verzuring. Bij het laatste gaat het natuurlijk waarvoor we als Nederland verantwoordelijk zijn. Daarnaast worden de inspanningen op het niveau van Europa op twee manieren versterkt. Namelijk enerzijds door de vorming van een Europees milieufront en anderzijds door landen in Midden- en Oost Europa op het gebied van bestrijding van milieuverontreiniging te helpen. Smogvorming wordt wellicht doelmatig bestreden door de elektriciteitcentrales in Polen en Tsjechoslowakijke op de eerste plaats veel schoner te maken dan nu vooral te investeren in Nederlandse elektriciteitscentrales die in vergelijking met die van Polen veel schoner produceren. Doelmatigheid van inzet van middelen moet dus ook op Europese schaal worden afgewogen.
Dames en heren.
Het is verheugend te constateren hoe hard er in de afgelopen maanden is gewerkt door de programeommissie. Het programma is tijdig opgeleverd, terwijl ook de pré-advisering op basis van de ingediende amendementen door de kamerkringen in hoog tempo is geschied.
Ook het partijsecretariaat, tezamen met medewerkers van fractie en het Wetenschappelijk Instituut hebben hieraan zeer hard gewerkt. Ook dat mag weleens onder uw aandacht worden gebracht. Het betekent dat enkele pre-adviezen wellicht cryptisch of onduidelijk zijn. Ik vraag daarvoor graag op voorhand uw begrip. Tijdens de deelraden zal dit verder worden toegelicht door de leden van de programcommissie. Bovendien is door de snelheid van verwerking door het secretariaat

het nodig gebleken een erratum te maken van enige fouten in de pre-advisering. U krijgt dat straks uitgereikt. De korte tijd die beschikbaar was betreft natuurlijk ook de werkzaamheden in de kamerkringen. De afdelingen en kamerkringen hebben in een zeer korte periode een goede discussie gevoerd over ons ontwerp-verkiezingsprogram. Dat heeft geleid tot enige honderden echte wijzigingsvoorstellen naast een groot aantal redactionele. Deze wijzigingsvoorstellen zijn tevens van goede kwaliteit. U komt daarvoor veel lof toe. Het Dagelijks Bestuur hoopt met de voorgestelde aanpassing dat het ontwerp-verkiezingsprogram op een aantal belangrijke punten is aangepast aan de opvattingen die leven in de kamerkringen. Ik zou u bij de verdere bespreking van het verkiezingsprogram In de deelraden willen vragen rekening te houden met een sobere overheid, met de sociaal-economische en financiële randvoorwaarden die we hebben geformuleerd. Ik zou u willen vragen niet een waslijst van onvervulde wensen op te nemen in ons verkiezingsprogram. Wij moeten ons realiseren dat het opvoeren van wensen leidt tot herschikking en bezuiniging op andere terreinen. Ik zou u willen vragen een realistisch verkiezingsprogram te
presenteren aan onze kiezers gekenmerkt door het feit dat het sociaal, sober en solide is.
Ik zou u willen vragen de hoofdlijn van ons program, een verde invulling van de verantwoordelijke samenleving goed in het oog te houden als je spreekt van taken en verantwoordelijkheden van de overheid en maatschappelijke organisaties.
Ik vertrouw erop dat u in de deelraden hieraan aandacht wilt besteden.
Tot slot, het CDA heeft zich de laatste zeven jaren als een koersvaste partij gedragen. We hebben een eerlijke en duidelijke lijn gekozen. Als het nodig was hebben wij impopulaire maatregelen genomen omdat het belang van het land op lange termijn daarmee gediend was. Daarmee hebben we ook offers gevraagd van de samenleving, in de discussies in de partij zijn we erin geslaagd onze lijnen verder uit te werken. De verantwoordelijke samenleving is een levend begrip geworden. Nu ook andere partijen hun programma's hebben vastgesteld vallen een aantal zaken op. Deze partijen voeren nu geen discussie meer over koers of inhoudelijke verschillen met het CDA. Ze concentreren zich op andere kenmerken zoals het feit dat het CDA al heel lang regeringsverantwoordelijkheid draagt. Ze noemen dat geloof ik arrogantie, voor mij is de

vraag belangrijker of politieke partijen ten alle tijden bereid zijn om regeringsverantwoordelijkheid te dragen. Dat kan alleen al
je niet bij voorbaat andere partijen uitsluit of onbespreekbare politieke punten opvoert of dat je wegloopt voor je verantwoordelijkheid als het politiek gesproken te moeilijk wordt. Een ander punt dat opvalt is dat zowel de VVD als de PvdA om het hardst roepen dat op hen gestemd moet worden om te voorkomen dat er een andere coalitie komt. Dat is campagne voeren door je tegen anderen af te zetten. Maar het gaat het CDA erom om de inhoud van het eigen program en de verantwoording van het gevoerde beleid. Het CDA zoekt de kracht in zichzelf en niet in het afgeven op andere partijen. Zo willen wij ons aan de kiezers presenteren met een sociaal, sober en solide programma waarin op evenwichtige wijze wordt aangegeven hoe wij de vraagstukken van de komende jaren zullen aanpakken met resultaten van het gevoerde kabinetsbeleid.
Ik dank u.